

DĀRZS

KOKAUGI

■ BALTĀ ROBĪNIJA

■ PARASTĀ SĒRMŪKŠSPIREJA
(PĪLĀDŽLAPU SORBĀRIJA)

SĒNES

■ RAVENELA MUTĪNE

GLIEMEŽI

■ SPĀNIJAS KAILGLIEMEZIS

■ BIRZTALU VĪNGLIEMEZIS

■ MILZU KAILGLIEMEZIS

■ PARKU VĪNGLIEMEZIS

■ RAIBAIS VĪNGLIEMEZIS

LAKSTAUGI

■ SĪKGALVĪTES

■ SAHALĪNAS DIŽSŪRENE

■ BUMBUĻU TOPINAMBŪRS

KUKAIŅI

■ KARTUPEĻU LAPGRAUZIS

BALTĀ ROBĪNIJA

Robinia pseudoacacia
Робиния лжеакация
Black locust

PAZĪMES

Baltā robīnija ir liels, līdz 25–30 m augsts koks, kam stumbra diametrs var sasniegt 1 m. Koki dzen daudz sakņu atvašu. Robīnijas zied jūnijā, ziedi ir balti vai ar mazliet iesārtu nokrāsu, smaržīgi. Pākstis nogatavojas oktobrī, sēklas no tām izbirst ziemā, bet daļa pākstu nokrīt tikai nākamā gada pavasarī vai vasaras sākumā.

IZCELSME

Suga dabiski izplatīta Ziemeļamerikas dienvidaustrumu daļā, Apalaču kalnos, no Pensilvānijas līdz Džordžijai.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Eiropā robīnija ievesta kā dekoratīvs augs. Vispirms tā sāka audzēta Francijā 1601. gadā. Vēlāk citās Eiropas valstīs to stādīja parkos, ceļmalās, dažviet arī mežos. Latvijā ievesta 1805. gadā. Aug gaišos mežos, ceļmalās, upju piekrastēs, smiltājos un piejūras kāpās. Izplatās gan ar sēklām, gan atvasēm.

IETEKME

Vislielāko ietekmi uz ekosistēmām atstāj robīniju audzes mežmalās, skrajos mežos un piejūras kāpās.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Kokus var nocirst tikai tad, kad ir pārliecība, ka tas ir pilnībā nokaltis. Nocērtot dzīvu koku, no saknēm izaug daudz atvašu un izveidojas īpaši blīvas audzes.

BALTO ROBĪNIJU NAV PAREIZI SAUKT PAR AKĀCIJU, JO TĀS PIEDER DIVĀM DAŽĀDĀM ĢINTĪM.
ROBĪNIJA NOSAUKTA FRANČU BOTĀNIKA VĀRDĀ, KAS TO PIRMAIS ATVEDA UZ EIROPU.

PARASTĀ SĒRMŪKŠSPIREJA (PĪLĀDŽLAPU SORBĀRIJA)

Sorbaria sorbifolia

Рябинник рябинолистный

Sorbaria

PAZĪMES

Parastā sērmūkšspireja ir līdz 2-3 m augsts krūms, lapas 15-25 cm garas, rudenī krāsojas dzeltenos līdz karmīna toņos. Ziedi balti, izvietoti stāvās, 10-30 cm garās ziedkopās. Savvaļā sērmūkšspirejas pāriet pārsvarā ar bagātīgām sakņu atvasēm, ar sēklām pavairojas reti.

IZCELSME

Savvaļā aug Rietumsibīrijā un Austrumsibīrijā, Japānā, Mandžūrijā, Mongolijā, Korejā.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Sērmūkšspireju Eiropā ievada 18. gs. vidū, Latvijā 19. gs. sākumā kā krāšņumaugu dārzos. Mūsdienās tā sastopama parkos un apstādījumos, kapsētās, pamestās mājvietās un dārzos, veidojot lielas audzes. Aizvien biežāk tā sastopama pamežā kā skujkoku, tā arī platlapju mežos.

IETEKME

Samazina vietējo sugu daudzveidību, ierobežojot citu lakstaugu un koku sugu augšanu.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Izvairīties no sērmūkšspirejas izmantošanas apstādījumos un mežos. Lai ierobežotu pavairošanos, augus vislabāk izraut vai izrakt, jo nocērtot tie sadzen daudz atvašu.

VIENS NO IZPLATĪTĀKAJIEM DEKORATĪVAJIEM KRŪMIEM DĀRZOS, PARKOS UN ŪDENSTILPJU KRĀSTOS.

RAVENELA MUTĪNE

Mutinus ravenelii
Мутинус Равенеля
Red stinkhorn

PAZĪMES

Jauni, neatvērušies augļķermeņi olveidīgi, 1,8-2 x 1,5 cm. Apvalks balts, galotnē saplīst divās daivās. Kātiņš (receptākuls) gandrīz cilindrisks, uz galotni un pamatni nedaudz sašaurināts, apakšdaļā bālgani iesārts, 6-11 cm garš un 1,5 cm resns. Tā galotne nosmailota, spilgti aveņsarkana, klāta ar pelēkzaļu, vēlāk tumšzaļu gļotainu masu (glebu), kam ir nepatīkama maitas smaka. Saprotrofa sēne.

Aug dažādos antropogēnos biotopos: dārzos, parkos, zālienos.

IZCELSME

Ziemeļamerika.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Eiropā nokļuvusi nejauši, visticamāk ar stādāmo materiālu dārziem, oranžerijām vai siltumnīcām. Latvijā konstatēta no 20. gadsimta piecdesmitajos gados; galvenokārt Rīgā un tās apkārtnē. Izplatās ar sporām.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Ziņot par sēnes atrašanu, lai novērtētu tās izplatīšanos ārpus antropogēnajām teritorijām.

MUTĪNE IR TUVA ZEMESTAUKU RADINIECE. TĀS "OLAS" IR ĒDAMAS.

SPĀNIJAS KAILGLIEMEŽIS

Arion vulgaris

Испанский слизень, красный придорожный слизень

Spanish slug

PAZĪMES

Spānijas kailgliemeži ir liela izmēra gliemeži, to ķermeņa garums var sasniegt 10–15 cm, krāsojums ir no oranža (kā apelsīnu miza) līdz ogļu melnam, visbiežāk netīri brūnganoranža. Pēda vienkrāsaina, gļotas bezkrāsainas vai dzeltenīgi oranžas. Augusta vidū tie sasniedz dzimumbriedumu, kad sākas pārošanās laiks, kas ilgst apmēram mēnesi. Gliemeži cenšas sapāroties ar pēc iespējas lielāku skaitu partneru. Pēc tam sākas olu dēšana, kas ilgst līdz dzīvnieks iet bojā. Olas dēj mitrās vietās augsnē vai komposta kaudzēs, kā arī zem dažādiem priekšmetiem. Aktīvs vakarā, naktī un no rīta. Dienā uzturas ēnainās un mitrās vietās zem krūmiem, dēļiem un citiem priekšmetiem. Lietainā un vēsā laikā aktīvs arī dienā. Ziemo mazuļu stadijā. Dzīves ilgums ir aptuveni viens gads.

Barojas pamatā ar augu lapām, var ēst arī nobiras un bojā gājušu dzīvniekus, arī savainotus gliemežus un sliekas.

IZCELSME

Dabiskais izplatības apgabals – Ibērijas pussala un Francijas dienvidi, citās vietās (arī Latvijā) suga ir ieviesta.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Izplatās galvenokārt cilvēka darbības rezultātā – ar augu stādāmo materiālu, kuram pie saknēm var būt gan kailgliemeži, gan to olas, kā arī importējot dārzeņus. Uz dabiskām apkārtnes dzīvotnēm aizkļūst, augot populācijai. Pirmo reizi Eiropā ārpus sugas dabiskā areāla Spānijas kailgliemezis konstatēts 1972. gadā Austrijā, un šobrīd tas sastopams gandrīz visā Eiropā. Baltijas valstīs suga pirmo reizi konstatēta 2008. gadā Igaunijā, 2009. gadā Latvijā un 2012. gadā Lietuvā. Latvijā zināmas 57 vietas, kur suga ir sastopama.

IETEKME

Savairojoties lielā skaitā, kailgliemeži var būtiski apdraudēt vietējās augu sugas, gan apēdot tās, gan pārnēsājot dažādas augu slimības. Dabiskos dzīvotnēs suga apdraud vietējās gliemežu sabiedrības. Ir novērota krustošanās ar dažām vietējo kailgliemežu sugām, kā rezultātā tās asimilējas un izzūd. Centrāleiropā šis ir viens no visnopietnākajiem lauksaimniecības kaitēkļiem un, domājams, ka Latvijā gaidāmas tādas pašas problēmas.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Lai neizplatītu Spānijas kailgliemezi, būtu jāstāda kailsakņu stādi, jo uz to saknēm var labi redzēt, vai nav kas pielipis. Stādot stādus, kuru saknes ir substrātā, vajadzētu stādu ar visu augsni ievietot aizvākojamā traukā ar ūdeni tā, lai augs būtu pilnībā nosegts, un atstāt uz diennakti.

VIENĀ KAILGLIEMEŽA DĒJUMĀ VAR BŪT AP 120 OLĀM, KURU APAUGĻOŠANĀ IR IZMANTOTI GAN PAŠA (PAŠAPAUGĻOŠANĀS), GAN CITU KAILGLIEMEŽU SPERMATOZOĪDI.

BIRZTALU VĪNGLIEMEZIS

Cepaea nemoralis

Цепея лесная, улитка полосатая лесная

Brown-lipped snail, banded wood snail

PAZĪMES

Vidēja lieluma gliemezis, čaulas augstums līdz 28 mm, platums līdz 32 mm. Tā ir lodveida ar konisku vītņojumu un samērā seklu šuvi. Naba nosepta ar lūpas malu. Čaulas ieeja ar lielu, brūnu lūpu, kas retos izņēmuma gadījumos var būt gaiša vai balta. Čaulas pamatkrāsa mainīga no dzeltenas līdz brūnganai. Uz čaulas var būt līdz piecām tumši brūnām joslām. Čaulas virsma gluda, nedaudz spīdīga ar smalku svītrojumu. Ķermenis gaišs.

Dzīvo dārzos, parkos, kapos, krūmājos, ceļmalās u.c.

Pamatā barojas ar augošiem augiem, bet ēd arī nobiras, bojā gājušus dzīvniekus, fekālijas.

IZCELSME

Rietumeiropa.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Izplatās ar cilvēku palīdzību, kad tiek speciāli izlaists kādā vietā.

Sākotnēji tika ieviests muižu parkos, vēlāk arī citos parkos un dārzos.

Bez cilvēka palīdzības Latvijā neizplatās un uz dabiskām dzīvotnēm nepāriet.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Nelasīt gliemežus un neizlaist jaunās vietās.

LĪDZĪGS VIETĒJAM DĀRZU VĪNGLIEMEZIM *CEPAEA HORTENSIS*.

MILZU KAILGLIEMEZIS

Limax maximus

Слизень большой обыкновенный

Great grey slug, leopard slug

PAZĪMES

Liela izmēra kailgliemezis, ķermeņa garums, pilnībā izstiepjoties, var sasniegt 20 cm. Ķermeņa pamatkrāsa ir pelēcīgi brūna vai pelēka ar vairākām tumšām gareniskām joslām uz muguras, kas atsevišķiem īpatņiem var būt ar pārtraukumiem un izskatīties kā plankumu rindas. Mantiņa parasti tumšāka ar dažāda izmēra neregulāras formas plankumiem. Taustekļi sarkanbrūnā krāsā. Uz muguras, ķermeņa pakaļējā daļā, ir ķīlis, kura garums ir apmēram 1/3 no attāluma starp mantiņu un asti. Ādas kārpiņveida izcilnīši samērā mazi. Pēda gaiša, vienkrāsaina. Gļotas bezkrāsainas, caurspīdīgas. Krāsojuma un plankumainības varianti ir ļoti dažādi – nav divu vienādu īpatņu.

Dzīvo dārzos, parkos, kapos, māju pagrabos, dažreiz arī pieliekamajos un siltumnīcās.

Pamatā barojas ar bojā gājušiem vai mirstošiem augiem (dzīvus un veselīgus augus ēd reti), sēnēm, aļģēm, ķērpjiem, ēd arī savainotus un mirstošus vai bojā gājušus dzīvniekus, fekālijas.

IZCELSME

Dabiskais izplatības apgabals ir Rietumeiropa, Dienvideiropa un, daļēji Centrāleiropas kalnainie apgabali, kā arī Ziemeļāfrika.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Izplatās ar stādāmo materiālu, dārzu pārvadājumiem u.tml. Dabiskā veidā neizplatās. Latvijā suga zināma jau ilgāk kā gadsimtu.

IETEKME

Rāpojot var ar gļotām pārnest augu slimības no slima auga uz veselu.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Apzināti nepārvest un neizlaist teritorijās, kurās tas nav sastopams.

MANTIJAS DOBUMĀ ATRODAS ZIVS ZVĪŅAI LĪDZĪGS ČAULAS RUDIMENTS. PĀROJAS, PAKAROTIES GĻOTU PAVEDIENĀ. PĀROŠANĀS LAIKĀ IZBĪDĪTAIS PENIS PĀRSNIEDZ ĶERMEŅA GARUMU.

PARKU VĪNGLIEMEZIS

Helix pomatia

Улитка (большая) виноградная

Roman snail, Burgundy snail, edible snail, escargot

PAZĪMES

Lielākais no Latvijā sastopamajiem čaulgliemežiem. Tā čaula var sasniegt 5 cm diametrā. Čaula lodveida ar 5-6 mēreni uzpūstiem vijumiem. Naba daļēji aizsegta ar lūpas malu. Lūpa uzbiezināta, baltā vai brūnganā krāsā, viegli atliekta. Čaula bieza, krāsa no brūnganas līdz gandrīz baltai (vecākiem īpatņiem), var būt vairākas tumšākas joslas. Čaulas virsma ir ar samērā rupju, neregulāru rievojumu. Ķermenis samērā gaišs, pelēcīgs.

Dzīvo dārzos, parkos, kapos u.c.

Pamatā barojas ar augošiem augiem, bet ēd arī nobiras, bojā gājušus dzīvniekus, fekālijas.

IZCELSME

Vidus- un Dienvidaustrumeiropa.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Uz ziemeļiem sugu sāka izplatīt romiešu leģionāri. Domājams, Latvijā ievests 16. vai 17. gs. klosteru dārzos, kur to audzēja kā gavēņa ēdienu. Izplata cilvēks, apzināti izlaižot jaunās teritorijās, kur var izveidoties stabilas populācijas.

IETEKME

Dabiskā veidā paši neizplatās un nemēdz pāriet uz dabiskiem biotopiem.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Apzināti neizplatīt, izņemot gadījumus, kad vēlas izveidot jaunu populāciju savā īpašumā gliemežu gaļas iegūšanai.

SĀKOTNĒJI AUDZĒTS KĀ GAVĒŅA ĒDIENS. TICIS IZMANTOTS PLAUŠU SLIMĪBU ĀRSTĒŠANĀ.
PARKU VĪNGLIEMEZIS VAR DZĪVOT ILGĀK PAR 30 GADIEM. LATVIJĀ DABĀ VECĀKAIS KONSTATĒTAIS
ĪPATNIS BIJA SASNIEDZIS 12

RAIBAIS VĪNGLIEMEZIS

Arianta arbustorum

Древесная улитка, Арианта древесная

Copse snail

PAZĪMES

Vidēja izmēra gliemezis, kura čaulas augstums ir līdz 22 mm, platums līdz 28 mm. Tā ir lodveida ar konisku vītņojumu un seklu šuvi. Naba līdz pusei aizsegta ar lūpu. Čaula samērā bieza, tās ieeja noapaļota un ar lielu, baltu lūpu. Krāsa dzeltenīga, dzeltenīgi zaļa līdz brūnai, klāta ar sīkiem, gaišiem lāsumiem. Pēdējā vijuma perifērijā tumši brūna josla. Čaulas virsma gluda, nedaudz spīdīga ar smalku svītrojumu. Ķermenis tumšs, gandrīz melns.

Dzīvo dārzos, parkos, kapos, mežos un krūmājos, var būt sastopami arī mitrās pļavās, ceļmalās u.c.

Pamatā barojas ar augošiem augiem, bet ēd arī nobiras, bojā gājušus dzīvniekus, fekālijas.

IZCELSME

Dabiskā izplatība ir Centrāleiropa un Ziemeļrietumeiropa.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Latvijā, domājams, nonācis pagājušā gadsimta vidū un pēc tam strauji izplatījies. Tagad sastopams visā valsts teritorijā, izņemot pilnīgi dabiskus, cilvēka darbības maz skartus mežus.

Pamatā izplatās cilvēka darbības rezultātā – ar augu stādāmo materiālu, kuram pie saknēm var būt gan gliemeža olas, gan arī paši dzīvnieki. Uz dabiskām apkārtnes dzīvotnēm aizkļūst, augot populācijai.

IETEKME

Jaunajās teritorijās spēj ātri izveidot lielas populācijas, ar savu masveidīgumu pamatīgi nograuž augus (vietām varbūt tā, ka visam augam paliek tikai skeletētas lapas), konkurē ar vietējām sugām, nopietns kaitēklis.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Visur, kur sastopams – nolasīt un pēc iespējas vairāk iznīcināt.

PIRMS NEPIILNIEM 40 GADIEM LATVIJĀ BIJA ZINĀMA TIKAI VIENA ATRADNE,
TAGAD SASTOPAMS GANDRĪZ VISĀ TERITORIJĀ.

SĪKGALVĪTES

Galinsoga sp.
Галинзога
Soldier, potato weed

PAZĪMES

Latvijā sastopamas divas sīkgalvīšu sugas – matainā sīkgalvīte *Galinsoga quadriradiata* un sīkziedu sīkgalvīte *Galinsoga parviflora*. Abas sugas ir līdzīgas, sastopamas bieži un strauji izplatās dārzos un nezālienēs. Sīkgalvītes ir viengadīgi kurvjziežu dzimtas augi ar nelieliem baltiem ziediem, zied no jūlija līdz pat oktobrim.

IZCELSME

Sīkgalvīšu dabiskais izplatības areāls ir Dienvidamerika un Centrālamerika.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Sīkgalvītes izplatās ar sēklām, ļoti plaši sastopamas mazdārziņos, kur tās netiek ierobežotas ar herbicīdiem.

IETEKME

Agrā pavasarī augi nedīgst, jo ir jutīgi pret salnām, toties vasarā aug, zied un vairojas nepārtraukti. Ikreiz pēc lietus sīkgalvītēm dīgst nākamā paaudze, kas strauji veido blīvus cerus. Ziedošās nezāles līdz rudenim nogatavina miljoniem sēklu.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Izravēt vai nopļaut pirms ziedēšanas, lietot ķīmiskos preparātus. Pieaugušas nezāles labāk savākt un sadedzināt, lai nepapildinātu augsnē esošos nezāļu sēklu krājumus.

SĪKGALVĪTES LAPAS, STUBLĀJI UN ARĪ ZIEDI IR ĒDAMI. TO LIETOŠANA PĀRTIKĀ IR SAMĒRĀ POPULĀRA ZIEMEĻAMERIKĀ, DIENVIDAMERIKĀ UN AUSTRĀLIJĀ. AUGU DAĻAS LIETO SVAIGAS, PIEMĒRAM, LAPU SALĀTOS, KĀ ARĪ NOVĀRĪTAS, KALTĒTAS VAI SALDĒTAS.

SAHALĪNAS DIŽSŪRENE

Reynoutria sachalinensis

Горец Сахалинский

Giant knotweed

PAZĪMES

Daudzgadīgs, ļoti liels (sasniedz 3,5 m augstumu) sūreņu dzimtas lakstaugš. Stublājs posmains, posmi dobi. Lapas uz stublāja pamīšus, iegareni ovālas. Zied jūlijā un augustā ar zaļgandzelteniem ziediem.

Veido blīvas audzes pamestu māju, fermu, vecu parku apkaimē, upju ielejās, retāk ceļmalās un nezālienēs.

IZCELSME

Sugas dabiskais izplatības areāls ir Tālie Austrumi – Japānas ziemeļu daļa, Sahalīnas dienvidi.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Ievesta Eiropā un Latvijā 19. gs. otrajā pusē, lai stādītu muižu parkos, pilsētu apstādījumos un vēlāk arī zemnieku dārzos. Suga izplatās gandrīz tikai ar sakņu dzinumus un sakņu un stumbru fragmentiem. Sugas izplatību apdzīvotās vietās galvenokārt sekmējusi augsnes pārvadāšana, kas satur sakņu fragmentus un ļauj ieviesties jaunās vietās.

IETEKME

Sūreņu stumbri ir spēcīgi un daudzkārt, dzenot jaunos dzinumus, sabojā asfaltu un pat caur spraugām ielaužas mājokļos. Veido blīvas audzes, izspiežot vietējās augu sugas.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Nepārstādīt augu, nepārvest augsni, kur augušas dižsūrenes. Kur iespējams – noganīt.

SAHALĪNAS IEDZĪVOTĀJI IZMANTO PĀRTIKĀ DIŽSŪREŅU LAPAS GAN SVAIGĀ VEIDĀ,
GAN GATAVOJOT ZUPAS UN SALĀTUS.
LATVIJĀ SASTOPAMA VĒL VIENA INVAZĪVA DIŽSŪREŅU SUGA – JAPĀNAS DIŽSŪRENE.

BUMBUĻU TOPINAMBŪRS

Helianthus tuberosus

Подсолнечник клубневой

Jerusalem artichoke

PAZĪMES

Bumbuļu topinambūrs ir daudzgadīgs kurvziežu dzimtas augs, kas var sasniegt līdz 2,5 m augstumu. Atsevišķos Eiropas reģionos sastopami topinambūri, kas nezied vispār. Savukārt Baltijas valstīs sastopamie topinambūri katru gadu bagātīgi zied dzelteniem ziediem, bet neveido sēklas. Ziemā stublāji atmirst, bet augsnē saglabājas bumbuļi, tādējādi ļaujot augiem pārziemot un pavairoties.

IZCELSME

Dabiskais izplatības areāls ir centrālā un austrumu Ziemeļamerika, senāk to kā kultūraugu izmantoja un plaši kultivēja Amerikas indiāņi.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Topinambūrus Eiropā ievada 17. gs. sākumā kā lauksaimniecības kultūru, ko izmantoja līdzīgi kartupeļiem. Kartupeļi tika ievesti nedaudz vēlāk, un tie izkonkurēja topinambūru. Latvijā šī kultūra visplašāk tika kultivēta 20. gs. vidū, kad tā tika uzskatīta par pieticīgu un vērtīgu lopbarības augu.

Lai arī topinambūrs spēj augt nabadzīgās augsnēs, tomēr savvaļā pārgājušās populācijas sastopamas galvenokārt barības vielām bagātās vietās – izgāztuvēs, mazdārziņu malās, ceļmalās u.c.

IETEKME

Samazina vietējo sugu daudzveidību, jo augs ir augsts un veido blīvu zaļo masu, noēnojot zemsedzi.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Nepieļaut bumbuļu nonākšanu komposta kaudzēs un izgāztuvēs.

NOMAZGĀTUS UN NOTĪRĪTUS TOPINAMBŪRA BUMBUĻUS VAR GRAUZI LĪDZĪGI BURKĀNIEM
VAI IZMANTOT ĒDIENA PAGATAVOŠANĀ.

KARTUPEĻU LAPGRAUZIS

Leptinotarsa decemlineata

Колорадский жук

Colorado potato beetle

PAZĪMES

Vaboles ir līdz 12 mm garas, tām ir dzelteni spārni ar 10 melnām svītrām, kas atspoguļojas arī šī kukaiņa zinātniskajā nosaukumā *decemlineata*. Kāpuri ir līdz 16 mm gari, drukni, sarkani līdz oranždzelteni. Vaboles izlido pavasarī un dēj olas kartupeļu lapu apakšpusē grupās pa 30-40, kopā viena mātīte var izdēt 400-800 olas. Izšķīlušies kāpuri uzturas vienkopus un grauž kartupeļu lapas. Kāpuru attīstība ilgst 16-34 dienas, tad tie iekūņojas augsnē. Vaboles izkūņojas augusta sākumā un barojas ar kartupeļu un tomātu lapām. Vaboles pārziemo augsnē ap 30 cm dziļumā. Gadā attīstās 1 paaudze.

IZCELSME

Ziemeļamerika.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Kukainis 19. gs beigās pirmoreiz konstatēts Eiropā, Lielbritānijā. Masveidā šī suga Eiropā sāka izplatīties Pirmā pasaules kara laikā Francijā. Latvijā pirmo reizi konstatēta 1958. gadā, domājams, tā ieceļojusi gar Baltijas jūras piekrasti no Polijas.

IETEKME

Vabole un kāpuri galvenokārt pārtiek no kartupeļu lakstiem, vaboles barojas arī ar tomātu un citu nakteņu dzimtas augu lakstiem.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Kartupeļu lapgrauzim Latvijas apstākļos nav nozīmīgu dabisko ienaidnieku, tāpēc skaitu regulē zema temperatūra ziemā. Cilvēks var ietekmēt šo sugu, mainot augu seku. Ja suga konstatēta nelielā platībā, jāsavāc kartupeļu lapgrauža kāpuri, pieaugušās vaboles un olu dējumi, tomēr lielās platībās efektīvi ir tikai ķīmiskie līdzekļi.

PAVASARĪ VABOLES VAR NOLIDOT VAIRĀKUS DESMITUS KILOMETRU, LAI ATRASTU KARTUPEĻUS, UZ KURU LAPĀM UZDĒT OLAS.

MĀJJA

KUKAIŅI

■ MELNAIS PRUSAKS

■ VIRTUVES PRUSAKS

■ PĀRTIKAS SVILNIS

■ FARAONSKUDRA

MELNAIS PRUSAKS

Blatta orientalis

Таракан чёрный

Oriental cockroach

PAZĪMES

Tēviņi ir 17,5-28 mm gari, mātītes 20-27 mm garas. Krāsa ir tumši brūna vai melna, ķermenis spīdīgs. Mātītēm ķermenis ir platāks un spārni ir neattīstīti. Tēviņiem ir gari brūni spārni, kas sedz ap divām trešdaļām no vēdera.

Kukaiņiem patīk siltas, tumšas, mitras vietas. Labākā temperatūra melnā prusaka attīstībai ir ap 28°C. Mātīte dēj olu kapsulu, kurā ir 16-20 olas, to atstāj piemērotā vietā, kur ir silts, mitrs un pieejama barība. Kāpuri un pieaugušie kukaiņi izmanto barībā dažādas organiskas izcelsmes vielas, sevišķi cieti saturošas. Sastopami vietās ar pūstošām vielām, kanalizācijā, caurulēs, pagrabos, verandās un citās mitrās vietās. Valstīs, kur ir sastopami savvaļā, dzīvo mitrā zemsedzē, lapu nobirās, mulčā. Pilns attīstības cikls ilgst gandrīz gadu.

IZCELSME

Izcelšanās reģions ir Dienvidāzija vai Kaspijas jūras reģions. Latvijai tuvākās vietas, kur suga sastopama brīvā dabā ir Krievijas un Ukrainas dienvidu daļa.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Latvijā suga nonākusi ar tirdzniecības precēm ap 18. gs. un sastopama tikai ar cilvēku saistītās mītnēs. Daudzīvokļu mājās izplatās pa ventilācijas caurulēm un sienu spraugām. Suga mūsdienās ir izplatīta visā pasaulē, izņemot Arktiku un Antarktīdu.

IETEKME

Barojas ar pārtikas produktiem. Sakarā ar dzīvesveidu, dažkārt barojas antisanitārās vietās un var pārnēsāt infekcijas.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Uzturēt tīrību savās un koplietošanas telpās, sugas konstatēšanas gadījumā lietot insekticīdus.

PRUSAKI NAV SPĒJĪGI LIDOT, TOTIES TO SKRIEŠANAS ĀTRUMS IR VIENS NO LIELĀKAJIEM STARP VISIEM NELIDOJOŠAJIEM KUKAIŅIEM. VAR SKRIET AR ĀTRUMU 1,5 M/S JEB 5,4 KM/H. SĀKOT AR 20. GS. VIDU, MELNO PRUSAKU SKAITS SAMAZINĀS, JO IEVIESTI JAUNI INSEKTICĪDI, PIEDEVĀM, ŠĪ SUGA ZAUDĒ KONKURENCĒ VIRTUVES PRUSAKIEM.

VIRTUVES PRUSAKS

Blatella germanica
Рыжий таракан
German cockroach

PAZĪMES

Prusaks ir 11-16 mm garš, tā krāsa variē no brūnganas līdz melnai. Kukaiņiem uz krūšu posma, no galvas līdz spārnu pamatam, ir divas gandrīz paralēlas līnijas. Lai gan prusakam ir spārni, tas nelido, iztraucēts var planēt.

Kukaiņi barojas gan ar augu un dzīvnieku izcelsmes barību, gan trūdošām un pūstošām vielām. Barības trūkumā var sākties kanibālisms. Suga spēj ātri masveidīgi savairoties, to attīstības cikls ir 50-60 dienas. Kukainis ir jutīgs pret aukstumu, tādēļ vēsā klimatā un vēsajās sezonās uzturas cilvēka mītnēs. Virtuves prusaks izplatīts visos kontinentos, izņemot Antarktīdu. Šie kukaiņi ir aktīvi galvenokārt naktī. Dienā tie novērojami, ja savairojas lielā skaitā.

IZCELSME

Uzskata, ka sākotnējais izplatības reģions ir Etiopija vai Dienvidaustrumāzija.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Cilvēku mājokļos nonāk kopā ar iedzīvi, tiem pārvietojoties, dažādu preču tirdzniecības ceļā. Latvijā sastopams, iespējams, jau kopš 18 gs. Mūsdienās izplatīts gandrīz visā pasaulē cilvēka mītnēs un pārtikas pārstrādes vai gatavošanas ražotnēs, kā arī brīvā dabā siltajās klimata joslās.

IETEKME

No visām prusaku sugām šī suga cilvēkam sagādā visvairāk nepatīkšanu, jo kukaiņi barojas cilvēku mājokļos un atkritumos.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Rūpējies par tīrību savā dzīvesvietā, darba vietā, sabiedriskajās ēkās. Pamanītos kukaiņus iznīcināt.

KUKAIŅA LATĪNISKAIS NOSAUKUMS TULKOJUMĀ NOZĪMĒ "VĀCU PRUSAKS",
TOMĒR VĀCIJĀ ŠO PRUSAKU SAUC ARĪ PAR KRIEVU VAI FRANČU PRUSAKU.

PĀRTIKAS SVILNIS

Plodia interpunctella

Огнёвка амбарная

Indian meal moth

PAZĪMES

Nelieli tauriņi ar spārnu pletumu 11-16 mm. Lielākā daļa priekšspārna ir sarkanbrūna ar vara spīdumu, pakaļspārni pelēki.

Kukaiņi apdzīvo noliktavas, pārtikas produktu veikalus vai dzīvokļus. Vasaras sezonā var izplatīties, pārlidojot starp telpām. Dzīvokļos sviļņi sastopami visu gadu. Gada laikā iespējamās vairākas paaudzes.

Optimālā attīstības temperatūra ir 30-35 °C, kurā viss attīstības cikls notiek mēnesi. Nelabvēlīgos apstākļos attīstība ieilgst pat vairāk par pusgadu. Kāpuri pārtiek no dažādiem augu valsts pārtikas produktiem: graudiem, rīsiem, žāvētiem augļiem, riekstiem, miežu putraim, mannas, miltiem, brokastu pārslām, šokolādes. Pieauguši kukaiņi barību neuzņem un dzīvo tikai vienu nedēļu.

IZCELSME

Sugas izcelsmes teritorija ir Āzijā. Pēdējo gadsimtu laikā, notiekot aktīvai augļu tirdzniecībai, tā izplatījusies visā pasaulē.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Suga izplatījusies tirdzniecības ceļā ar pārtikas produktiem. Izplatās, pārlidojot siltā laikā. Latvijā suga pirmo reizi konstatēta 19. gs. beigās.

IETEKME

Kāpuri pārtiek no dažādiem augu valsts pārtikas produktiem, barošanās vietās atstājot tīmekļus ar fekālijām, kāpuru un olu ādas apvalkiem, līdz ar šo piesārņojumu mājstarpniecībā un noliktavās bojājot preces un radot zaudējumus.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Dažādus augu izcelsmes produktus glabāt hermētiskās stikla vai biezas plastmasas traukos. Bojātos produktus izmest, lai kukaiņi nesavairotos. Iegādājoties augu izcelsmes pārtikas produktus, pārliacināties par to derīguma termiņu un neuzglabāt ļoti ilgi. Produktus pēc iegādes ievietot saldētavā.

ŠĪS SUGAS KĀPUROS IR BAKTĒRIJAS, KAS SPĒJ LĒNĀM PĀRSTRĀDĀT POLIETILĒNU.

FARAONSKUDRA

Monomorium pharaonis

Фараонов муравей

Pharaoh ant

PAZĪMES

Ķermenis puscaurspīdīgs, dzeltenrudā krāsā, vēders tumšs. Darba skudras līdz 2 mm garas, auglīgās mātītes 4-4,5 mm garas. Dzīvo siltās tumšās un mitrās vietās, visbiežāk ēku sienās vai zem grīdas. Latvijas apstākļos ziemu brīvā dabā nespēj pārciest. Suga ir aukstumneizturīga, kukaiņi iet bojā zem 0 °C. Pūznī parasti ir daži tūkstoši kukaiņu, no kuriem pāris simti ir auglīgas mātītes, tomēr atsevišķos gadījumos kopā var būt vairāki simti tūkstoši kukaiņu. Mātītes uzturas izklaidus. Darba skudru dzīves ilgums ir līdz 60 dienām, auglīgās mātītes – 3 līdz 12 mēneši. Vairums skudru rūpējas par skudru attīstību, nevis barības ieguvī. Barībā izmanto dažādu pārtikas produktu atlikumus, bet var ēst arī beigtus kukaiņus. Novērota tendence pēc iespējas regulāri mainīt ēdiena veidu. Mātīte barojas ar kāpuru izdalījumiem, līdz ar to paēduši kāpuri nodrošina papildus barību auglīgajai mātītei.

IZCELSME

Zinātnieku vidū nav vienota uzskata vai kukaiņa sākotnējais izcelšanās centrs ir Rietumāfrika vai Indonēzija. Nosaukumu faraonskudrai ir devis slavenais dabaspētnieks Karls Linnejs, jo viņa aprakstītās skudras bija vāktas Ēģiptē.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Izplatījās no Āzijas un Āfrikas kopā ar tirdzniecības precēm, pamatā pa kuģu ceļiem. Pirmo reizi Eiropā tā konstatēta 19. gs., Latvijā – 20. gs. 30. gados.

IETEKME

Kukaiņi dzīvo ēku sienās un barojas ar pārtikas produktiem. Bijuši sastopami arī saldumu ražotnēs un medicīnas iestādēs.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Ievērot higiēnas prasības pārtikas aprītē. Izmantot insekticīdus skartajās telpās un to tuvumā. Pasākumi jāveic visā ēkā vairākkārt, lai novērstu kukaiņu populācijas atjaunošanos.

MĀTĪTĒM UN TĒVIŅIEM PIRMS PĀROŠANĀS IZAUG SPĀRNI, BET LIDOŠANAI VIŅI TOS NEIZMANTO, JO PARASTI ATRODAS SLĒGTĀS TĒLPĀS NETĀLU VIENS NO OTRA. NO MĀJAS UZ MĀJU SKUDRAS VAR PĀRIET VASARAS SEZONĀ, VIENAS MĀJAS IETVAROS TĀS PĀRCEĻO CAUR SIENU SPRAUGĀM UN PA VENTILĀCIJAS ŠAHTĀM.